

Robert Jungk: Nuklearna država (1977.), (recenzija 2021.)

Danas čitati knjigu o pozadini nuklearne energetike koju je 1977. godine napisao anti nuklearni aktivist može zvučati budalasto.

Ako se netko ipak odvaži na to, otkit će mu se mnoge promjene u energetici i društvu koje su se dogodile u posljednjim dekadama, ali dobit će i uvid u ondašnje strahove o očuvanju demokracije u novim i neočekivanim državnim i inim odnosima.

Knjiga ima oštar početak: opisuje okolnosti izgradnje i funkcioniranja jednog od najproblematičnijih postrojenja na svijetu, postrojenja za preradu nuklearnog otpada u francuskom La Hague. O ovom postrojenju običan laik zna samo da postoji, a obzirom da se nalazi u demokratskoj i tehnološki naprednoj europskoj zemlji, nema nikakva razloga u nešto sumnjati. Međutim, oni koji su imali priliku upoznati se sa činjenicama ili doživjeti „La Hague“ na vlastitoj koži imaju i te kako drugačije viđenje stvari: „Obmanjivali su nas, stalno

Robert Jungk: Atomový stát (1977), (recenze 2021)

Číst dnes knihu o pozadí jaderné energetiky, kterou napsal německý protijaderný aktivista v roce 1977, se může zdát poněkud pošetilé.

Kdo se však odváží, ozřejmí se mu nejen mnohé posuny v energetice i společnosti posledních dekád, ale uvidí tehdejší obavy o zachování demokracie v nových a nečekaných souvislostech.

Knihá začíná zostra: přibližuje okolnosti výstavby a provozu jedné z nejproblematičtějších továren na světě, závodu na přepracování jaderného odpadu ve francouzském La Hague. O tomto zařízení ví běžný laik asi jen tolik, že existuje, a protože se nachází v demokratické a technicky vyspělé evropské zemi, nemá důvod si o něm myslet něco podezřelého. Ti, kdo měli možnost seznámit se se skutečností nebo zažít „La Hague“ tzv. na vlastní kůži, to ale vidí jinak: „Obelhávali nás, stále dokola nás obelhávali. Teď jim už

iznova su nas obmanjivali. Sada im više ništa ne vjerujemo.“ Ovako Jungk opisuje viđenje ratara i ribara s kojima je razgovarao. To je bilo početkom 60-ih godina kada je francuska odlučila proizvoditi nuklearno oružje od potrošenog nuklearnog goriva. Izgradnja prvog dijela kompleksa trajala je od 1962. do 1966. godine. U to se vrijeme već u mnogim zemljama formira anti nuklearni pokret koji osjeća da je tzv. mirnodobsko korištenje nuklearne energije samo skrivena faza sasvim novog oblika nasilja.

Situacija u La Hageu je tome i svjedočila: „Ljudi su mislili da su izveli posao života kada su prodali ne baš plodnu zemlju na vjetrovitoj visoravni, gdje sada stoji tvornica za preradu.

Sada će tu proizvoditi televizore. Neki drugi su govorili da će se tu proizvoditi perlice za rublje, hladnjaci, kuhinjski roboti i slična pomagala za domaćinstvo.“ (str. 40).

Kada se prava svrha postrojenja više nije mogla kriti, političari i službenici francuskog nuklearnog ureda su otpočeli propagandu o neškodljivosti i apsolutnoj sigurnosti izgrađenog postrojenja.

nevěříme vůbec nic“ shrnuje Jungk názor rolníků a rybářů, s nimiž hovořil. To bylo počátkem šedesátých let, kdy se Francie rozhodla získávat z vyhořelého jaderného paliva plutonium k výrobě jaderných zbraní. Stavba první části komplexu trvala od roku 1962 do roku 1966. V té době se už v mnoha zemích formovalo protijaderné hnutí, které cítilo, že tzv. mírové využití jaderné energie je jen zastírací fráze pro zcela nové formy násilí. Poměry v La Hague jim dávaly za pravdu: „Tehdy, když jim sebrali půdu na větrné náhorní plošině, kde nyní stojí přepracovací závod, si mysleli, že udělali svůj životní obchod. Protože sporou trávou porostlá půda zde není moc úrodná a zůstávala už delší dobu neobdělaná. Teď se tu prý postaví továrna na výrobu televizorů. Jiní výkupci mluvili o podniku, který bude vyrábět pračky, ledničky, kuchyňské roboty a jiné přístroje pro domácnost.“ (str. 40). Když se pak už skutečný účel továrny nedal utajit, spustili politici a úředníci z francouzského atomového úřadu propagandu o neškodnosti a absolutní

Taktički su prešutjeli primjerice i to da je poluotok u Normandiji, sa tri strane okružen Atlanskim oceanom, izabran zato što ga je u slučaju nuklearne havarije jednostavnije izolirati od ostatka kopna. Stanovnici poluotoka bili su izloženi maksimalnim dozama radioaktivnog zračenja...

Ljudski materijal

„Kada netko provede u vrućoj zoni više vremena nego mu je zapovjedbno, jednostavno mu prekinem dovoz kisika.“ citira Jungk Patrica Fleuryho koji je u La Hageu zadužen za kontrolu ozračivanja zaposlenika. „Ne samo da je to nezahvalan, nego u stvarnosti i neizvediv posao u ovom najopasnijem ciklusu obrade nuklearnog goriva. Razlog tomu je činjenica da je cijeli ovaj proizvodni cirkus natopljen otrovnim radioaktivnim zrakom iz pukotina koje stalno nastaju. Radioaktivnost dolazi u neposredni kontakt sa kosom (koja bi trebala biti pokrivena), sa kožom (koja bi trebala biti zaštićena tkaninom), sa očima (koje bi trebale biti sakrivene pod

bezpečnosti budovaného zařízení. Taktně přitom zamlčeli např. to, že poloostrov v Normandii, omývaný ze tří stran Atlantickým oceánem, byl pro stavbu přepracovacího závodu vybrán také proto, že by se v případě jaderné havárie dal snadno izolovat od ostatní pevniny. A jeho obyvatelé by schytali maximální dávky radiace...

Lidský materiál

„Když se někdo zdržuje v horké zóně dýl, než jsem mu přikázal, prostě mu odříznu kyslík“ cituje Jungk Patrica Fleuryho, který v La Hageu dbá na to, aby zaměstnanci nedostávali příliš vysoké dávky ozáření. „Nejen nevděčná, nýbrž dokonce přímo nesplnitelná úloha v tomto nejnebezpečnějším provozu cyklu nukleárního paliva. Protože všude v tomto 'rozbitém krámu' prosakuje jedovatý radioaktivní vzduch ze stále nových trhlin, aby se okamžitě dostal do styku s vlasy (které mají být zakryty), s kůží (která má být zahalena látkou), očima (které by měly být

debelim zaštitnim naočalama) ili sa dišnim putevima (koji bi trebali biti zaštićeni respiratornim filterima) piše Jungk (str. 27). Pozivajući se na izjave bivših uposlenika i stručne časopise, posebno opisuje dugi niz pogrešaka koje su bile svakodnevice u La Hageu 70-ih godina. Bilo da su uzrokovane lošim tehnologijama, konstrukcijskim manama ili ljudskom laži, sve te pogreške je uprava tvornice energično skrivala, nijekala i umanjivala.

Čak nevjerovatno zvuči informacija na koji su način u tvornicu zapošljavani radnici za one najopasnije poslove.

U pravilu su to bili dugoročno nezaposleni, niskokvalificirani radnici, ali i naivni studenti koji su vidjeli samo mogućnost relativno velike zarade:

„U manjim mjestima oko „centra“ kao što su Jobourg i Beaumont pojavili su se brojne male agencije čiji je posao bio osiguravati radnu snagu, a bile financirane po satu ili danu odrađenom u „tvornici“.

schovány za tlustými brýlemi) nebo s dýchacími cestami (které by měl chránit respirační filtr)“ piše Jungk (str. 27). Podrobně popisuje s odvoláním na bývalé pracovníky závodu i na zdroje z odborných časopisů dlouhou řadu závad, které byly v La Hage v 70. letech na denním pořádku. Ať už za nimi stály chybné technologie, konstrukční vady nebo lidská selhání, vždy byla ze strany vedení závodu i úřadů snaha je tutlat, popírat a zlehčovat. Až neuvěřitelně zní výpověď o tom, jak byli do závodu najímáni zaměstnanci na ty nejnebezpečnější práce. Jsou to zpravidla dlouhodobě nezaměstnaní, nekvalifikovaní lidé, ale i naivní studenti, kteří vidí jen možnost relativně vysokého výdělku:

„V městečkách kolem ‘centra’, jako jsou Jobourg a Beaumont, vznikly četné malé podniky, jejichž jedinou činností je obstarávat pracovní síly, které jsou potom zprostředkovány na hodiny či dny ‘fabrice’.

Za bilancu ozračivanja ovih ljudi tako nije bila odgovorna tvornica, već privatna kadrovska agencija.

Pri tome nitko nije postavljao pitanje jesu li zaposlenici već prije radili u nuklearnom postrojenju.

I tako za zadatak dobivaju onaj po zdravlje najopsniji posao i kao prvi ulaze u kontaminirana područja da bi odradili pripremne radnje za stručnjake.

Morali su, npr. sanirati pukotine i instalirati ulazne petlje ili utovariti kontaminiranu odjeću u vreće od umjetnih materijala.

Pri tome bi trebali, koliko je moguće, zadržati dah da ne bi udisali radioaktivnu prašinu.“

Treba pripomenuti da nitko nikoga nije prisiljavao na rad u ovako opasnom okruženju. Ali slobodan izbor podrazumjeva i dostupnost određene količine istinitih informacija, ali nikako laži i poluistina.

U slučaju nuklearnih postrojenja, tome pridonosi i činjenica da se ovdje govori o do sada nepoznatim razmjerima rizika zbog kojih nitko ne želi izložiti

Za bilanci ozáření těchto lidí (interimaire) tedy není zodpovědná továrna, ale soukromá personální agentura (obchodník s otroky). Jestli už předtím nepracovali v nějakém jaderném zařízení, se nikdo neptá.

A tak se jim dává ta zdraví nejnebezpečnější práce, jsou jako první posíláni do zamořených zón, aby provedli přípravné práce pro odborníky. Musejí např. odstínit trhlinu a vytvořit v ní vstupní smyčku nebo naložit zamořené prádlo do umělohmotných pytlů.

Přitom by měl člověk pokud možno zadržet dech, aby nevířil radioaktivní prach.“

Lze jistě namítnout, že nikdo nikoho k práci v takto nebezpečném provozu nenutí. Jenže svobodné rozhodnutí předpokládá mít k dispozici dostatek pravdivých informací, nikoli lží a polopravd. V případě jaderných zařízení k tomu přistupuje i fakt, že se zde jedná o rizika dosud neznámých a nepředstavitelných rozměrů, která si s ohledem na své (i

svoje fizičko i psihičko zdravlje.

Dugoročno biti zaposlen u ovakvom postrojenju može samo onaj koji čvrsto vjeruje da će Bog zaštititi njegovo zdravlje (ali koliko takvih vjernika uopće postoji?) ili onaj koji je svojim životom toliko razočaran da mu više nije stalo.

Takov, pak čovjek ima sklonosti prema nepotrebnim rizicima, nepromišljenosti ili „ispiranju“ svojih problema alkoholom.

Znanstvenici novoga doba

Od 1977. godine od kako je izašla Jungkova knjiga Nuklearna država svijet se potpuno promijenio. Opasnosti povezane s nuklearnom energetikom, međutim, nisu ništa manje. Još uvijek su to rizici koje daleko prelaze ono s čime su ljudi morali živjeti minulih desetljeća.

Iako je Jungk pisao svoju knjigu prije nego su se dogodile najpoznatije nuklearne katastrofe u Černobilu i Fukushimi, sve na što je on upozoravao se ostvarilo.

Područja koja nisu naseljiva za nekoliko generacija, otrovana zemlja, neupotrebljivo tlo,

duševni) zdraví raději nechce nikdo připouštět. Dlouhodobě pracovat v takovém zařízení může buď jen ten, kdo pevně věří v boží ochranu svého zdraví (ale kolik takových doopravdy je?), anebo ten, kdo je svým životem tak zdecimovaný, že už je mu všechno jedno. Takový člověk pak mívá sklon k iracionálnímu hazardérství, cynické bezohlednosti nebo ke „splachování“ svých problémů alkoholem.

Vědci nové doby

Od roku 1977, kdy vyšla Jungkova kniha Atomový stát poprvé, se změnil svět k nepoznání. Nebezpečí, spojená s jadernou energetikou, však nezmizela ani v nejmenším. Stále jsou to rizika dalece překračující to, s čím museli žít lidé minulých staletí. Ačkoli Jungk psal svou knihu ještě před nejznámějšími jadernými haváriemi v Černobylu a Fukušimě, naplnila se jeho varování zcela přesně. Území neobyvatelná po několik generací, otrávená půda, nepoživatelné plodiny, zmutování

mutirane životinje i genetičke mutacije novih pokoljenja ljudi su i danas tužna stvarnost.

Ništa se ne mijenja niti time što čovjek ima urođenu tendenciju ne bojati se onoga što se desilo „već davno“.

Ne čudi stoga da ljudi koji su naprasno istjerani iz najzahvaćenijih zona oko unesrećenih elektrana ignoriraju upozorenja i polako se vraćaju svojim domovima, uzgajaju usjeve i trude se živjeti normalne živote.

Japan se naime, poslije nekoliko godina pauze, vratio svojem nuklearnom programu.

„Rizik od nesreće se ne može predvidjeti kod nikakvih tehničkih uređaja“, tvrde zagovornici iskorištavanja nuklearne energije.

Nadalje, s istraživanjem nuklearnih tehnologija se povezuje još jedan fenomen. Jungk ga ovako opisuje:

„Tko se danas želi baviti istraživanjem, treba značajna tehnička sredstva i skupe tehničke aparature koje uglavnom sam ne može

živočichové a genetiická poškození nových lidských pokolení jsou dodnes smutnou realitou.

Nic na tom nemění ani přirozená tendence člověka osvobodit se od strachu z toho, co se stalo „už dávno“. Ano, někteří z těch, kteří byli narychlo vyhnáni z nejzasazenějších zón kolem havarovaných elektráren, se přes všechna varování se do svých domovů vrací, pěstují tam plodiny, snaží se žít své normální životy.

Japonsko se dokonce po několikaleté pauze, vynucené Fukušimskou tragédií, vrátilo ke svému jadernému programu.

„Riziko havárie nelze vyloučit u žádného technického zařízení“, tvrdí zastánci jádra.

Přesto je s výzkumem jaderných technologií spojen zcela nový fenomén. Jungk ho popisuje následovně:

„Kdo se dnes chce věnovat výzkumu, potřebuje značné technické prostředky a drahé technické aparatury, které nepatří jemu, nýbrž nějaké

financirati nego pripadaju nekoj instituciji. Iz toga razloga znanstvenik mora što vjerodostojnije nekome odboru objasniti svoju namjeru i šansu za uspjeh u svojoj namjeri. Već u fazi planiranja mora opravdati rezultate, koje još uopće nije moguće utvrditi. A u slučaju kada se takav prijedlog prihvati, znanstvenik je pod konstantnim pritiskom da mora uspjeti. Dozvoliti si nekakvu pogrešku je u ovom stadiju vrlo teško i a iz nekih okolnosti i nemoguće. Tako je nastao novi tip znanstvenika koji nije više posvećen pronalasku krajnje istine kao najveće vrijednosti svojega rada, već znanstvenik koji je posvećen nagađanjima i dokazivanju istih. Da bi si osigurao trajnu naklonost menadžera i službenika ministarstva iz znanstvenika mora zračiti ne samo optimizam i odlučnost, nego prije svega mora pokazivati tvrdoglavu uvjerenost u svoje početne, ali možda u potpunosti krive, pretpostavke. (str. 62).

Drugim riječima, već od doba skolastike srednjega vijeka znanstvenik koji je htio istupiti sa svojim tvrdnjama morao je prvo sam sebi postaviti sve protuargumente i jedan po jedan opovrgnuti. Tek se onda mogao izložiti javnoj lavini pitanja ostalih

instituciji. Proto musí, pokud možno vërohodnë, dokázat nëjakému grémiu smysl svëho zámëru a šance na úspëch. Již ve stadiu plánování má odůvodnit výsledky, které ještě vůbec nejsou odhadnutelné. Je-li jeho návrh přijat, nachází se pod neustálým tlakem na úspëch. Připustit nëjaký omyl je teď už velmi tëžké a za určitých okolností nemožné.

Tak vznikl nový typ vědce, už ne povinovaného pochybností jako nejdůležitější vlastností všeho bádání, ale spekulací a jejím potvrzením. Aby si zajistil trvalou přízeň manažerů a ministerských úředníků, musí z něho vyzařovat nejen optimismus a odhodlání, ale musí především demonstrovat tvrdohlavou věrnost svým počátečním - možná zcela mylným - představám“ (str. 62).

Jinými slovy: už od dob středověké scholastiky musel vědec, který chtěl vystoupit s určitým tvrzením, nejprve sám zformulovat všechny protiargumenty a jeden po druhém je vyvrátit. Pak teprve se

znanstvenika i svoje zaključke dokazati izračunima i pokusima.

Danas je dovoljno djelovati s određenim postotkom vjerovatnosti i svoje zaključke dopuniti izrazima kao što su: *skoro, očito, minimalno* i slične.

U slučaju nuklearnog istraživanja to znači da se sve moguće nesreće i posljedice banaliziraju i tretiraju kao neizbježne na putu u novu budućnost. Dakle, nuklearna energetika nije samo jedan novi način proizvodnje energije, nego bi trebala iz temelja promijeniti čovjeka i njegovo rasuđivanje i život.

Kao primjer, Jungk citira primjer Wolfa Häfelea, tvorca brzo umnožavajućeg reaktora.

U ovim reaktorima se koristi uran 238, za razliku od klasičnih gdje se gotovo uvijek koristi uran 235.

Još i danas nuklearni inženjeri govore o tome da kada bi energetika koristila fisijski plutonij proizveden u reaktorima brzoga umnožavanja iz urana 238, zalihe goriva bi mogle pokrivati suvremene energetske potrebe još stotinama godina. (www.cez.cz).

mohl vystavit ve veřejné debatě palbě otázek ostatních vědců a své odpovědi dokázat pomocí výpočtů a pokusů. Dnes vědcům postačí pracovat s určitým procentem pravděpodobnosti a své závěry doplnit výrazy jako „téměř, zřejmě, minimálně“, a podobné. V případě jaderného výzkumu to znamená rizika možných havárií se všemi možnými následky bagatelizovat, případně je brát jako nutnou daň za cestu k nové budoucnosti lidstva. Jaderná energetika tedy nemá být jen novou formou výroby energie, ale má zásadně změnit člověka, jeho uvažování i život. Jungk cituje jako příklad německého fyzika Wolfa Häfeleho, vynálezce tzv. rychlých množivých reaktorů. Tyto reaktory využívají izotop uranu 238, na rozdíl od klasických reaktorů, ve kterých je využíván téměř výhradně uran 235. Ještě dnes mluví jaderní inženýři o tom, že „pokud by energetika využívala štěpitelné plutonium vyrobené rychlými množivými reaktory z uranu 238, mohly by zásoby paliva pokrývat současné energetické potřeby stovky let“

Takva vizija vodi k dubljim razmatranjima.

Häfele je nuklearnu energetiku smatrao putem prema novom svijetskom poredku, prema „cijelosvjetskoj državi s jednim sjedištem u kojem bi nova tehnologija i nova socijalna struktura tvorile simbiozu“ (str. 54). I Häfele i mnogi njegovi kolege su maštali (a i do sada valjda maštaju?) „o dinamičnim silama koje bi vodile državu i gospodarstvo“ (str. 53). Drugim riječima, radi se o totalitarnom režimu u kojemu bi svaki otpor protiv vodećih sila bio ušutkan i odstranjen.

Da se ne radi o pukim bojaznima, Jungk dokazuje na primjeru raznih zemalja. Na primjer, Ronald M. Fluegge, sigurnosni analitičar nadzornog ureda (Nuclear Regulatory Commission - NRC) svoje radno mjesto demonstrativno napušta 20. listopada 1976.

U otvorenom pismu upućenom vodstvu ureda između ostalog piše: „Desecima velikih nuklearnih postrojenja dozvoljavamo rad u naseljenim područjima, bez obzira što nemaju odgovarajuću sigurnosnu zaštitu i riskiramo teške nesreće. Izrađujemo sigurnosne elaborate

(www.cez.cz). Taková vize přímo vybízí k širším úvahám.

Häfele viděl jadernou energetiku jako cestu k novému světovému řádu, k "centrálně řízenému celosvětovému státu, v němž by nová technologie a nová sociální struktura vstoupily do vzájemné symbiózy“ (str. 54). Nejen Häfele, ale i mnozí jeho kolegové snili (a dosud snad sní?) o "dynamických vůdčích silách ve státě a hospodářství" (str.53), jinými slovy o totalitním režimu, kde je každý odpůrce oněch vůdčích sil umlčen a odstraněn.

Že nejde o plané obavy, dokládá Jungk na řadě příkladů z různých zemí. Například Ronald M. Fluegge, bezpečnostní analytik amerického dozorčího úřadu (Nuclear Regulatory Commission - NRC), svůj post demonstrativně opustil 20. října 1976. V otevřeném dopise vedení úřadu mimo jiné napsal: „Připouštíme, aby tucty velkých jaderných zařízení přes nedostatečné zajištění a rizika těžkých havárií pracovaly v obydlených oblastech. Vyhotovujeme bezpečnostní expertizy, které

koji su pažljivo cenzurirani da bi se sakrili najveći nedostatci.

Od javnosti tajimo analize koje otkrivaju mnoge probleme nuklearne sigurnosti“.

A u zaključku dodaje: „Zaposlenici NRC-a se boje otvoreno govoriti zbog straha od progona, represije i gubitka radnog mjesta.

Ja sam našao novi posao izvan komercijalnog nuklearnog programa i mogu slobodno govoriti (str. 97,98).

Mnogo se napora ulagalo da bi ljudi iz nuklearne industrije zvučali „jednoglasno“.

Kada su, primjerice, protivnici nuklearne energetike u zapadnoj Njemačkoj održavali proteste, zaposlenici tvrtke Preussen Elektra koja je bila operater nuklearnih elektrana u Brokdorfu i Itzehoeu, morali su potpisivati peticiju da bi se nastavilo sa razvojem brzo umnožavajućih reaktora.

Osobe koje nisu „dobrovoljno“ potpisale peticiju su doživjele razna uskraćivanja i premještaje na manje plaćene pozicije na kojima su imali smanjeni pristup informacijama.

jsou pečlivě cenzurovány, aby zakryly největší nedostatky. Zatajujeme veřejnosti analýzy, které odkrývají mnoho problémů jaderné bezpečnosti.“

A v závěru dodává:

„Zaměstnanci NRC se bojí otevřeně mluvit ze strachu před pronásledováním, represemi a ztrátou pracovního místa. Já jsem si teď našel novou pozici mimo komerční jaderný program, odkud mohu svobodně mluvit“ (str. 97, 98).

Tlak na to, aby lidé z jaderného průmyslu mluvili „jedním hlasem“, měl mnoho podob. Když se kupř. konaly v tehdejší západním Německu masivní protesty odpůrců jádra, museli pracovníci firmy Preussen Elektra, provozovatele jaderných elektráren v Brokdorfu a Itzehoe, podepisovat výzvu vládě, aby pokračovala ve vývoji rychlých množivých reaktorů.

Kdo „dobrovolně“ nepodepsal, toho čekaly různé ústrky včetně přeložení na méně placenou práci, kde se nemohl tak snadno dostat k nežádoucím informacím.

Po pisanju Jungka, isto se događalo i u postrojenju za nuklearno istraživanje u Karlsruhe-u.

Nitko nije mogao u javnosti davati bilo kakve izjave koje nisu bile prethodno napisane i odobrene od vodstva. A nekima je znanstvenicima bilo u potpunosti zabranjeno predavati.

Nuklearna mafija

Kada zastrašivanje ne daje rezultate važno je osvjestiti ljudima da je prijetnja stvarna.

U knjizi Nuklearna država možemo pročitati o slučaju Karen Silkwood koji izgleda kao dobro snimljeni krimić.

Podsjeća na neke suvremene događaje:

„Mrtvo tijelo 28-ogodišnje laborantice koja je radila u koncernu Kerr-McGee na plutoniju, pronađeno je 13. studenog 1974. na brzjoj cesti u Oklahomi. Silkwood je pronađena nedaleko od vlastitog vozila. Prema službenom izvješću, nesreću je izazvala sama vozačica jer je prije sjedanja za volan uzela jake sedative. Sumnja u službenu verziju se pojavila vrlo brzo. Dva muškarca, reporter New York Timesa i

Stejné to bylo podle Jungka i v ústavu jaderného výzkumu v Karlsruhe.

Jeho publikační řád zakazoval komukoli proslovit přednášku nebo projev bez toho, že by písemně připravený text schválilo vedení. Někteří vědci měli zakázáno přednášet úplně.

Jaderná mafie

Když zastrašování nepomůže, je třeba dát najevo, že je hrozba myšlena vážně. V Atomovém státě se můžeme podrobně dočíst o případu Karen Silkwoodové, který vypadá jako z dobře natočené detektivky. Jde však o událost veskrze skutečnou:

„Mrtvola 28leté laborantky, pracující v továrně na plutonium koncernu Kerr-McGee, byla nalezena 13. listopadu 1974 nedaleko jejího vozu na dálnici v Oklahomě. Podle oficiálního nálezu havarovala, protože si předtím vzala silné uklidňující prostředky. Podezření, že vše mohlo být jinak, se objevilo velmi brzy. Dva muži, kteří na ni čekali nedaleko místa nehody - reportér

sindikální dužnosnik tvrtke koji su unesrećenu čekali nedaleko mjesta nesreće tvrdili su da su nestali važni dokumenti koje im je Silkwood trebala donijeti. Radilo se o brojnim dokumentima, dokazima o teškim prijestupima njezinog poslodavca protiv sigurnosnih propisa. U dokumentima se navodi da je u razdoblju od 1970. do 1974. godine u jednoj tvornici u vlasništvu koncerna, plutonijem kontaminirano 87 zaposlenika u 24 slučaja raznih nezgoda. Karen je bila jedna od njih. U rujnu 1974.

Karen je sa još dvoje kolega otputovala u Washington. Tamo je u ime sindikata na sudu vodila tužbu protiv svojeg poslodavca zbog po zdravlje opasnih radnih uvjeta.

Jedno od glavnih uporišta tužbe je bila Karenina izjava da je tvrtka Kerr-McGee krivotvorila izvješća o kontroli i prateće rentgenske snimke, koje su trebale dokazati nepravilnosti na gorivim šipkama.

Nakon smrti Karen Silkwood svi zaposlenici bili su podvrgnuti detektoru laži.

Pri tome su im postavljali pitanja tipa:

Jeste li član sindikata?

New York Times a odborový funkcionář firmy - zjistili, že důležité dokumenty, které jim měla Silkwoodová na schůzce předat, zmizely. Šlo o četné doklady o těžkých přestupcích jejího zaměstnavatele proti bezpečnostním předpisům, kterých se mladá laborantka zmocnila. Stálo v nich, že od roku 1970 do roku 1974 bylo v jedné továrně koncernu kontaminováno plutoniem 87 zaměstnanců při 24 různých nehodách. Karen byla jednou z nich. V září 1974 cestovala se dvěma kolegy do Washingtonu, aby tam jménem odborů vedla před soudem žalobu na firmu kvůli zdraví ohrožujícím pracovním podmínkám. Zvláštní pozornost byla věnována jejímu tvrzení, že firma Kerr-McGee zfalšovala kontrolní zprávy a doprovodné rentgenové snímky, které dokládaly defekty na palivových tyčích ...

Po smrti Karen se museli všichni zaměstnanci závodu nechat prověřit na detektoru lži.

Přitom dostávaly otázky typu:

Jste členem odborů?

Jeste li ikada konkretnije razgovarali sa Karen Silkwood?

Pužite li marihuanu ili koristite li neke druge narkotike?

Jeste li bili u kontaktu s ljudima s televizije ili novina?

Tko se nije podvrgao detektoru laži ili nije prošao test bio je ili otpušten ili premješten na drugo radno mjesto“ (str. 92-94).

Robert Jungk navodi i nekoliko slučajeva iz Zapadne Njemačke i svrstava ih u slučajeve ukanjanja nepodobnih ljudi isceniranim prometnim nesrećama.

Ravnatelj pučkog učilišta (Volkshochschule, institucije koja drži predavanja i tečajeve za javnost na razno razne teme) osobno je održao mnoga predavanja o nuklearnoj energiji.

Prije svakog predavanja bio je upozoravan da njegovim nastupom nisu poželjni. Poslije jednog takvog predavanja poginuo je u automobilskoj nesreći.

Matematičar Gerhard Osius koji je kritički nastupao protiv izgradnje odlagališta nuklearnog otpada u Würgassenu, primjetio je na svome automobilu manipulacije koje su pri vožnji

Mluvil jste někdy obširněji s Karen Silkwoodovou?

Kouříte marihuanu nebo užíváte jiná narkotika?

Byl jste v kontaktu s lidmi od televize nebo od novin? Kdo se testu nepodrobil nebo ho úspěšně nesložil, byl propuštěn nebo přeřazen na jiné pracoviště“ (str. 92-94).

Případy odstraňování nepohodlných lidí prostřednictvím fingovaných dopravních nehod dokládá Robert Jungk i několika příklady ze západního Německa. Jistý ředitel lidové univerzity („Volkshochschule“, instituce, která pořádá přednášky a kurzy pro veřejnost na nejrůznější témata), pronesl osobně řadu kritických přednášek o jaderné energii. Před každou z nich mu bylo dááno důrazně najevo, že jeho vystupování není žádoucí. Po jedné z těchto přednášek zahynul při autonehodě. V jiném případě matematik Gerhard Osius, kriticky vystupující proti výstavbě skladu jaderného odpadu ve Würgassenu, zpozoroval na svém automobilu

mogle dovesti do otpadanja kotača.

I u ovim slučajevima istraga nije dala rezultate.

Ukratko, nuklearna industrija je polje koje privlači mafijaše svih sojeva.

Ništa drugačije nije bilo niti poslije nuklearne katastrofe u Fukushimi gdje su jakuze (japanska mafija) nastupile u janjećoj koži:

„U Trohoku, području koje je bilo pogođeno potresom i tsunamijem, kriminalne bande su se uključile u sve aspekte obnove, od rušenja sve do uklanjanja krhotina i otpada. Policija istražuje 37 slučajeva koji uključuju aktivnosti zločinačkih organizacija.

Visoko pozicioniranog člana zločinačke organizacije Sumijoši-Kai, Makota Owadu je u svibnju 2012. uhitila policija pod sumnjom da je nezakonito slao zaposlenike na posao u nuklearnu elektranu Fukushima posredništvom drugih tvrtki.

O bliskim odnosima mafije i nuklearne elektrane pisao je novinar Tomohiko Suzuki.

Prema njegovim izvještajima mafija se oko Fukušime motala od samog početka katastrofe“ (Ihned 11.2.2013.).

manipulacije, které by při jízdě vedly k odpadnutí kola od nápravy. I v těchto případech vedlo vyšetřování do ztracena...

Jaderný průmysl je zkrátka oborem, který přitahuje mafiány všeho druhu. Nejinak tomu bylo i po jaderné havárii ve Fukušimě, kde se jakuzi (japonská mafie) snažila vystupovat v rouše beránčím: „V Tohoku, oblasti zničené zemětřesením a tsunami, se kriminální gangy zapojily do všech různých aspektů obnovy od demolicí až po odklizení trosk a odpadků. Policie vyšetřuje 37 případů zahrnujících aktivitu zločineckých skupin. V květnu 2012 zadržela Makota Owadu, vysoce postaveného člana zločineckého syndikátu Sumijoši-kai, za nelegální posílání dělníků do jaderné elektrárny Fukušima prostřednictvím nastrčených firem.

Blízké vztahy mezi mafií a jadernou elektrárnou odkrýval novinář Tomohiko Suzuki.

Podle něj se mafie pohybovala kolem Fukušimy od samotného počátku katastrofy“ (Ihned 11.2.2013).

Država se po pitanju nuklearnih problema ograđuje od odgovornosti

Osim klasične kriminalne aktivnosti ovdje je skrivena daljnja, još veća opasnost.

Protiv mafijaša demokratsko društvo ima zakone, policiju i sudove, ali političari ostaju netaknuti, bilo da djeluju iz neznanja ili svjesno protivno interesima građana. I tako se to stalno ponavlja, od do danas već zaboravljenih nesreća u istraživačkim centrima i vojnim institucijama pa do najpoznatijih katastrofa u nuklearnim elektranama.

Pogođena javnost dobiva zbunjujuće i kontradiktorne informacije, evakuacijski planovi bivaju lažni a pomoć se usmjerava više prema nuklearnom lobiju nego pogođenom stanovništvu. Spomenimo događaje u Fukushimi: zbog posljedica katastrofe 150 000 ljudi je moralo napustiti svoje domove i oni su ostali doslovno bez svega. U kontaminiranom području su morali ostaviti svoje domove i sve u njima, morali su ostaviti svoja polja koja su obrađivale mnoge generacije, ostali su bez zaposlenja, morali su ostaviti grobove svojih bližnjih, svoje

Stát se v jaderných otázkách zbavuje odpovědnosti

Kromě klasické kriminální činnosti je zde však další, ještě větší nebezpečí. Zatímco proti mafiánům má demokratická společnost zákony, policii a soudy, tak politici, jednající ať z nekompetentnosti nebo zcela vědomě proti zájmům občanů, jsou nepostižitelní. Opakuje se to stále dál, od dnes už zapomenutých nehod ve výzkumných střediscích nebo vojenských zařízeních až po nejznámější katastrofy jaderných elektráren: zasažená veřejnost dostává zmatené a protichůdné informace, evakuační plány selhávají, pomoc směřuje spíš k jaderné lobby než k postiženým lidem. Vzpomeňme jen na zkušenost z Fukušimou: v důsledku havárie muselo opustit své domovy asi 150 tisíc lidí, kteří většinou přišli naprosto o všechno. V zamořené oblasti museli zanechat své domovy a jejich vybavení, políčka obdělávaná mnoha generacemi, přišli o svá zaměstnání, posvátná místa a hroby svých blízkých, přátele a vztahy v místních

prijatelje i prekinuti odnose u mjesnim zajednicama.

A država? Dakle, koliko zbunjujućih reakcija! Npr. kada je dio stanovništva bio evakuiran iz kontaminiranih područja na mjesta koja su bila još više kontaminirana samo da se može reći da su evakuirani.

Jan Beránek – komentari za Greenpeace „Lekcije iz Fukushima“ 2012. (godina poslije katastrofe):

„Japan je jedna od tri zemlje na svijetu koje nikako ne reguliraju odgovornost vlasnika nuklearne elektrane za nastalu štetu, a time i visinu odštete koju isplaćuju.

Tamna legislativa ne regulira pojedinosti niti uvjete za isplatu odšteta, i isto tako ne definira tko ima pravo na odštetu sljedeće godine, a tko ne.

TEPCO sve ove rupe u zakon dobro koristi da bi redovno odbijao brojne zahtjeve, uz obrazloženje da po zakonu na to godinu poslije havarije nemaju pravo.

Obitelji koje su imale dovoljno sreće i strpljenja pri ispunjavanju dugih i složenih formulara (uz još duže i složenije upute) dobili su

komunitách.

A stát? Po mnoha zmatených instrukcích, kdy např. část obyvatel byla evakuována do ještě zamořenějších míst, než odkud odešli, dal od nich ruce pryč.

K tomu Jan Beránek v komentáři pro Greenpeace „Lekce z Fukušimy“ z roku 2012 (rok po havárii):

„Japonsko je jednou ze tří zemí na světě, které zodpovědnost majitele jaderné elektrárny za způsobené škody – a tedy ani výši vyplacených kompenzací – nijak neomezují. Tamní legislativa však neupravuje podrobnosti a nestanovuje žádná pravidla pro vyplácení náhrady škod, ani nijak nedefinuje, kdo má na kompenzace nárok a kdo už ne... TEPCO všech těchto mezer v zákoně využívá k tomu, aby paušálně odmítalo řadu žádostí s tím, že dotýčný nemá na náhradu nárok. Ty rodiny, které měly štěstí a dostatek trpělivosti k vyplnění rozsáhlých a složitých formulářů (a k pochopení ještě

prvi paket odštete u visini 13 000 dolara.

Pri pažljivom raspolaganju i skromnoj potrošnji, ovaj iznos u Japanu može dostajati za dva do tri mjeseca. Naravno da je ova odšteta bila isplaćena mnogo mjeseci nakon nesreće i ujedno je to sve što su oštećeni građani dobili.“

Tek 2017. godine, dakle 6 godina poslije katastrofe sud je donio presudu da Vlada i tvrtka TEPCO kao operater nuklearne elektrane, snose odgovornost za nezadovoljavanje sigurnosnih mjera, iako su za opasnost od mogućih tsunamija znali još od 2002. godine.

Istovremeno sud je Vladi naložio da mora oštećenima isplatiti odštete u ukupnoj vrijednosti 500 milijuna jena (približno 4 milijuna eura).

Država općenito često laže, ne samo kada su u pitanju nuklearne katastrofe. Dobro to znaju stanovnici općina u Češkoj Republici koje je Vlada odabrala kao moguću lokaciju za izgradnju odlagališta nuklearnog otpada. Načelnici ovih općina se već godinama žale na nepravednu igru koju država s njima igra:

delšich a složitějších pokynů), dostaly první balíček odškodného ve výši 13 000 dolarů.

Tato částka při skromném životě stačí v Japonsku na úhradu běžných nákladů na dva nebo tři měsíce, ovšem lidem byla vyplacena až po mnoha měsících a je to také zatím vše, co dostali.“

Až v roce 2017, tedy 6 let po havárii, rozhodl japonský soud, že vláda a firma TEPCO, provozovatel jaderné elektrárny, nesou odpovědnost za to, že nezajistily dostatečná bezpečnostní opatření, přestože o riziku tsunami věděly nejméně od roku 2002.

Zároveň soud vládě nařídil vyplatit poškozeným odškodnění v celkové výši 500 milionů jenů (téměř 100 milionů korun).

Stát ovšem často selhává nejen při jaderných haváriích. Svě o tom vědí i obyvatelé obcí v ČR, které vláda vytipovala jako možné lokality pro trvalé úložiště jaderného odpadu. Starostové z těchto obcí si už léta stěžují, že s nimi stát vede nečistou hru, snaží se je vyšachovat z rozhodování a

utajivanje bitnih informacija, uplaćivanje raznih „kompenzacija“ ne bi li slomili njihov otpor.

Svake godine ove općine održavaju protestni mimohod, a prošlogodišnji je nazvan „Već nam je dosta arogancije državne moći“.

Gradnja ovog odlagališta nuklearnog otpada predstavlja dosada neviđeno zadiranje u zemlju i život stanovnika na tom području.

Nuklearni otpad je neželjeno nasljedstvo nuklearne energetike koje ostavljamo nebrojenim generacijama koje dolaze, doslovno praunucima naših praunuka.

Nuklearni lobi i totalitarna ideologija

Robert Jungk stalno naglašava da je za razvoj nuklearne industrije najbolji temelj totalitarna država. Takva država stanovnike ništa ne pita, samo servira svoje „mudre“ odluke i uporno progoni svakoga tko proturiječi. U Kini se za vrijeme totalitarnog režima gradi najviše nuklearnih elektrana, dok demokratske zemlje pod utjecajem protestiranja svojih građana sve više napuštaju takve ideje.

zatajuje jim važne informacije. Aby zlomil jejich odpor, snaží se je upláctet různými "kompenzacemi". Každý rok pořádají obce protestní pochody, ten loňský pod výmluvným názvem "Už máme dost arogance státní moci". Stavba úložiště jaderného odpadu je přitom tak zásadní zásah do území a života obyvatel, nesouměřitelný s žádnou jinou stavbou.

Jaderný odpad je nechtěné dědictví jaderné energetiky, které zanecháváme nespočetné řadě dalších generací, doslova pravnukům našich pravnuků ...

Jaderná lobby a totalitní ideologie

Robert Jungk výstižně poznamenává, že pro jaderný průmysl je nejlepší základnou totalitní stát. Ten se občanů na nic neptá, pouze jim sděluje svá "moudrá" rozhodnutí a tvrdě postihuje každého, kdo by jim odporoval. Proto se také v současnosti staví nejvíce jaderných elektráren v Číně, zatímco demokratické země je

Totalitarni se način ophođenja sa građanstvom ima tendenciju pojavljivati i u demokratskim zemljama, što smo mogli primjetiti u provođenju epidemioloških mjera za vrijeme koronavirusa.

Ne znamo što bi na to rekao Jungk ali neke njegove rečenice bismo bez problema mogli preseliti u kontekst sadašnjice.

Na primjer: „Najvažnije je da se diskusija o ovim problemima ne vodi trenutno među građanstvom već među elitom stručnjaka.

... Operateri nuklearne energije traže i primaju samo znanstvenike koji zastupaju nuklearni program.

... Tražimo od javnosti da bude kritična prema nazorima takvih eksperata i da ne slijedi slijepo zahtjeve onih koji tvrde da znaju više.“

(citat iz deklaracije 28 fizičara raznih zemalja o daljnjem razvoju nuklearne energetike iz 1977. godine, str. 153)

Ovi citati se ne mogu u potpunosti primijeniti na pandemiju Covid-19 jer su u ovoj krizi na javnu

većšinou pod vlivem protestů svých občanů postupně odstavují. Zkušenost je ovšem taková, že totalitní způsob jednání s občany má tendenci se prosazovat i v demokratických zemích, což se nyní naplno projevuje v „opatřeních“ proti koronaviru. Nevíme, co by na ně Jungk řekl, ale některé věty z jeho knihy by bylo možné do současného kontextu směle přesadit.

Např.: „Nejzávažnější je, že diskuse o těchto problémech se nekoná skutečně mezi občany, nýbrž je ovládána elitou odborníků. ... Provozovatelé jaderné energie hledají a akceptují jen ty vědce, kteří vystupují za atomový program. ... Požadujeme po veřejnosti, aby se na názory těchto expertů dívala velmi kriticky a slepě nenásledovala tvrzení všech těch, kteří předkládají, že vědí víc.“

(citat z prohlášení 28 fyziků z různých zemí k dalšímu vývoji jaderné energetiky z roku 1977, str. 153)

Neplatí úplně totéž o současné "koronavirové" krizi, kdy jsou z veřejné debaty vyloučeni všichni,

raspravu pozvani svi koji imaju drugačiji stav od onog „ispravnog“, od stava stručnjaka koje plaća vlada. Našli smo se u situaciji kada su drugačiji nazori odbacivani kao dezinformacije a njihovi zastupatelji obilježeni kao manipulatori, negativci i ekstremisti. Dogodile su se i situacije gdje su takvi ljudi ostali bez posla.

Javni i privatni mediji prezentiraju gotovo isključivo „službenu“ verziju i ako u goste pozovu nekoga tko se s njima ne slaže, razgovor vode sa neviđenom arogancijom i pokušavaju gosta diskreditirati i prikazati ga kao glupana (npr. razgovor s pravnikom Tomašem Nielsenom na DVTV. Iako se ova nezavisna stanica može pohvaliti solidnim radom).

Nestalo je odvagano i pažljivo prezentiranje vijesti na temelju kojeg bi slušatelj ili gledatelj mogao formirati vlastito mišljenje. Time su mediji odbacili temeljne principe objektivnosti novinarskog zvanja i postali alatom za ispiranje mozga javnosti.

Koliko je daleko došlo vidimo i na primjeru interneta koji je bio nazivan slobodnim informativnim prostorom, a sada cenzurira nepodobne izjave, blokira

kdo nesdílejí názory těch "správných", tedy vládě poplatných odborníků? Dostali jsme se do situace, kdy jsou odlišné názory shazovány jako dezinformace a jejich nositelé označováni za manipulátory, odmítače a extremisty. Objevují se už i případy, kdy jsou tito lidé vyhazováni z práce. Veřejnoprávní i mnohá soukromá média prezentují téměř výhradně jen "oficiální" názory a pokud si pozvou někoho, kdo s nimi nesouhlasí, vedou s ním rozhovor s nevídanou arogancí, jako by z něho chtěli udělat hlupáka (viz např. rozhovor s právníkem Tomášem Nielsenem na DVTV, ačkoliv tato nezávislá stanice se těší celkově solidní pověsti). Vyváženost prezentovaných názorů, z nichž by si mohl čtenář, posluchač nebo divák udělat vlastní názor, až na čestné výjimky zmizela. Tím média rezignovala na základní zásady objektivity žurnalistické práce a stala se nástrojem vymývání mozků veřejnosti. Došlo to až tak daleko, že internet - kdysi označovaný jako svobodný informační prostor - cenzuruje

određene stranice i td.

U tome ima tihu potporu vlada koje se ne libe plaćati svoje vlastite obavještajne agencije.

Ili još jedan Jungkov citat:

„Obzirom na osjetljivost tehničke civilizacije i zakoni moraju biti pripremljeni u slučaju potrebe. Oni moraju biti pripremljeni tako da omoguće rušenje pravnog demokratskog sustava bez saborske rasprave i bez prethodnih konzultacija s Ustavnim sudom.

Nadalje, treba činovnike i policiju osloboditi bilo kakve opće ili kriminane odgovornosti, za slučajeve kada bi njihovo djelovanje u interesu države moglo dovesti do uzrokovanja „štete“ (iz izvješća američke vladine komisije iz 1977. godine, str. 148).

Ne možemo li pronaći analogiju i u tome kako češki sudovi vladine epidemiološke mjere jednu po jednu proglašavaju nezakonitom, ali vladina mašinerija te iste mjere ponovo donosi uvodeći tek minimalne promjene?

Ne podsjeća li vas to na primjere kada ministarstvo zdravstva navodi liječnike da protiv covida cijepe maloljetnike, bez pristanka njihovih roditelja, a unaprijed ih oslobađaju bilo kakve

nepohodná vyjádření a blokuje přístup na určité stránky. I v tom má tichou podporu vlád, které se neštítí platit své vlastní úřady na „odhalování dezinformací“.

Nebo další Jungkův citát: „Vzhledem k velké citlivosti technické civilizace musejí být připraveny zákony pro případ nouze. S jejich pomocí má být umožněno bez parlamentní debaty a bez konzultace s Ústavním soudem porušit zákony demokratického právního státu. Dále bude nutné zbavit úředníky a policisty jakékoli obecné i kriminální odpovědnosti, pokud by jejich jednáním v zájmu státu měly vzniknout „škody“ (ze zprávy americké vládní komise z roku 1977, str. 148).

Není zde analogie k tomu, že české soudy sice shledávají vládní epidemiologická „opatření“ jedno po druhém jako nezákonná, ale vládní mašinerie je vyhlašuje jen s malými korekcemi znovu a znovu? Není to podobné tomu, když ministerstvo zdravotnictví nabádá lékaře, aby očkovali proti kovidu nezletilé bez souhlasu rodičů a předem je vyvíňuje z

odgovornosti za moguće neželjene posljedice?

Kao da su se ispunili snovi nuklearnih diktatora samo malo drugačijim, za njih pogodnijim putem. Prestrašenom javošću je tako lako manipulirati...

Robert Jungk je iz nuklearne opasnosti izlaz vidio u mirnoj građanskoj pobuni, u sinergiji ljudi koji se ne daju zastrašiti.

A niti danas ne postoji drugi način, jer vrug nikad ne spava.

Robert Jungk (1913-1994) – Pisac i publicista, jedan od najznačajnijih njemačkih anti nuklearnih aktivista. Nakon dolaska nacista na vlast u Njemačkoj 1933. bježi u Pariz. Na Sorboni studira psihologiju i sociologiju. Aktivan je u izdavačkoj djelatnosti njemačkih emigranata, a nakon što biva otkriven 1937. bježi u Čehoslovačku. Za vrijeme rata boravi u Zürichu i među ostalim, surađuje na emitiranju Glasa Amerike na njemačkom jeziku. Poslije rata izdaje knjige anti nuklearne

jakékoli odgovornosti za možne nežádoucí následky?

Jakoby se sen jaderných diktátorů naplnil, jen jinou a pro ně pohodlnější cestou. Vystrašená veřejnost se přece dá tak snadno ovládat...

Robert Jungk viděl východisko z jaderného nebezpečí v mírumilovné občanské vzpouře, v sepětí lidí, kteří se nedají zastrašit a ovládnout. Ani dnes, přestože se ďábel zdá být poučenější a silnější, není jiná cesta.

Robert Jungk (1913-1994) - spisovatel a publicista, jeden z nejznámějších německých protijaderných aktivistů. Po nástupu nacistů v Německu roku 1933 uprchl do Paříže, kde vystudoval na Sorbonně psychologii a sociologii. Angažoval se v tiskové agentuře německých emigrantů, po odhalení prchl roku 1937 do Československa. Válku strávil v Zürichu, mimo jiné spolupracoval na německojazyčném vysílání Hlasu Ameriky. Po válce vydává knihy s protijadernou a protiválečnou tematikou, ve Vídni

tematike, u Beču osniva Institut za pitanja budućnosti. 1992. godine sudjeluje na anti nuklearnom mimohodu u Češkim Budějovicama. Knjigu Nuklearna država na češkom jeziku izdaje 1994. Udruga Djeca Zemlje predgovor piše ministar okoliša Ivan Dejmal. Knjigu možete nabaviti u organizaciji Djeca Zemlje i Pokret Calla.

zakládá Institut pro otázky budoucnosti. Roku 1992 se účastní protijaderného pochodu v Českých Budějovicích.

Knihu Atomový stát vydalo v češtině roku 1994 sdružení Děti Země s předmluvou někdejšího ministra životního prostředí Ivana Dejmal. Překlad Dalibor Stráský. Kniha je k dispozici u organizací Děti Země a Hnutí Calla.

**Autor: Jakub Šiška, Semily, člen
česko-rakouského spolku
www.slunceasvoboda.eu**